

***POLSKA I MACEDONIJA. BIBLIOGRAFIA,
KOMENTARZE, STUDIA***

од Krzysztof Wrocławski, Magdalena Bogusławska,
Ewa Wróblewska-Trochimiuk

Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej
Uniwersytetu Warszawskiego,
Warszawa 2009

Книгата *Полска и Македонија. Библиографија, Коментари, Студии* од авторите проф. д-р Кшиштоф Вроцлавски и неговите соработнички д-р Магдалена Богуславска и Ева Врублевска-Трохимиук претставува значаен придонес во расветлувањето на интересот на полската наука кон Македонија. Таа содржи Увод во авторство на проф. Кшиштоф Вроцлавски, а потоа следуваат био-библиографските извори; во продолжение следуваат следниве поглавја: **Студии, Библиографија - македоница, Библиографија – полоница.**

Автори на првото поглавје **Студии** се проф. Кшиштоф Вроцлавски и д-р Магдалена Богуславска. Нивниот научен интерес се движи во повеќе области од развојот на полско-македонските научни и културни релации, на пример: Македонија од полска перспектива (до 1945 г.), во авторство на К. Вроцлавски; Опфатот и динамиката на повоените полско-македонски релации, заедничко авторство; Полско-македонски јазичен интерес (Кшиштоф Вроцлавски); Македонија и Полска - заемни литературни контакти (Магдалена Богуславска) ;и Театарот како простор на полско-македонски културни средби. Со посредство на овие студии авторите се стремиат да го воведат читателот во проблематиката на полско-македонските врски, кои главно имаат општ карактер. Тие содржат синтетичко разгледување на необичната и богатата соработка во областа на повеќе научни дисциплини.

Второто поглавје **Библиографија - македоница**, ги содржи следниве содржини: Македоница во Полска до 1945 година; Македоница во Полска по 1945 година; Историја и култура; Лингвистички трудови; коментари, рецензии, прилози за литературата и литературни преводи. Овој дел ја опфаќа библиографијата на македонските материјали публикувани во Полска и ,одделно полските објавувани во Македонија

Третото поглавје **Библиографија – полоница** му е посветено на содржините: Полоница во Македонија до 1945; Полоница во Македонија по 1945 год.; Историја и култура; Лингвистички трудови; Коментари, рецензии, прилози за литературата и Полската драма на

македонските сцени. Податоците во овие два дела се изработени хронолошки при што се издвоени: лингвистичките трудови, литературните трудови кои соодветно се однесуваат на творештвото на полските и македонските писатели, како и регистер на литературните преводи. Избраните библиографски единици содржат кратки аднотации, кои инфрмираат за карактерот на публикацијата, или поопширни коментари, кои содржат презентација на содржината и оцената на вредноста на даденото издание. Во аднотациите и фуснотите, кои се однесуваат на биографските и библиографските извори употребен е таканаречениот американски запис, кој подразбира внесување во загради на презимето на авторот или доколку го нема насловот на трудот и годината на неговото објавување

Книгата, како што нагласивме, е резултат на полскиот интерес во однос на културата на соодветните региони на Јужните Словени. Подготвена е во рамките на проектот: Полска и Македонија; Полска и Црна Гора; Полската култура во Македонија; Полската култура во Црна Гора. Таа е трета по ред по изданијата: Полјаците во Босна; Полјаците за Босна (2003); Полска и Црна Гора (2007); Библиографија; Коментари. Авторите на книгата при нејзиното составување се служеле со принципот на територијалната припадност на Македонија, а тоа значи во границите на државите во кои таа влегувала, почнувајќи со изданијата од времето на Турската Империја, потоа изданијата издавани во времето кога дел од нашата татковина влезе во границите на југословенската држава, а по Втората светска војна во составот на СФРЈ. Посебно интересен се јавува вториот момент бидејќи тогаш се појавил решавачкиот интерес од страна на полски автори - научници, публицисти и сл. кон Македонија. Материјалот за изработка на книгата се собирал во библиотеките и архивите во Полска и надвор од нејзините граници, во Македонија, Србија.

Историскиот дел сам по себе укажува на развојот на полскиот интерес кон Македонија. Во објавуваните енциклопедии во XIX век пред полските читатели се открива словенскиот карактер на Македонија и се посочуваат јасни сигнали дека словенското население кое ја населува нашата татковина не се Срби, ниту Бугари, ниту Грци, туку селско население кое допрва чека на самоопределување, дистанцирајќи се од своите соседи. Се чини дека оваа библиографија на добар начин тоа го потврдува и може да биде аргумент во научните дискусии кои се однесуваат до XIX век и почетокот на XX век.

Првите вести за Македонија во Полска датират од крајот на 15 век, а се однесуваат на полско-турските војни. Полските кралеви одржувале контакти со Охридската архиепископија, на пример, полскиот крал Батори му пишувал на папата Сикст В за судбината на

христијаните под турска власт (втора половина на 16. век), за Турската Империја и за нејзините покраини. Македонија и Македонците биле спомнувани и во некои литературни дела, пред сè, хроники. Дури во 19. век се среќаваат повеќе информации за нашата татковина и тоа благодарение на енциклопедии и лексикони со географско и историско значење. Овие енциклопедии покрај многуте информации за античките Македонци, за Филип и Александар, во подоцнежните едичии содржат и богати информации за средновековната историја на Македонија и за повеќе настани од крајот на 19 век. Во 20 век, па се до Втората светска војна се објавуваат повеќе изданија со македонска тематика како, на пример, книгата на В. Тромпчињски *Албанија и Македонија. Земја и луѓе* (1903), потоа книгата на Мјечислав Мјечник *Македонија и Македонците* (1904), така што во почетокот на 20. век полскиот читател бил во можност да најде една општа слика за минатото и за современите состојби на земјата.

Зголемениот интерес на Полска за Балканот ги инспирирале и првите научни истражувања посветени на Македонија. Тука би ја истакнале книгата *Македонците. Антрополошки материјали* од авторите А Вжосек и М. Чвирко-Годицки (1931), издадена во Познањ, каде што покрај другото авторите се зафатиле со истражување на националниот идентитет на стотина заробеници од Македонија, интернирани во близина на Краков. Мнозинството од заробениците се изјасниле како Македонци, а само мал дел како Бугари. Полските истражувања во Македонија продолжуваат во триесеттите години од минатиот век, а главно се однесуваат на две научни дисциплини: етнологијата и лингвистиката. Тука се истражувањата на Ј. Обрембски и Мјечислав Малецки. Овие две научни дисциплини се од посебно значење за нас Македонците. Очигледно е дека во овој период иницијативата им припаѓа на Полјациите иако не можеме да зборуваме за вистинска соработка, туку за интерес на полската наука во однос на македонскиот јазик, етнологијата и фолклорот.

По Втората светска војна полските научници веќе работат во сосема во нови услови благодарение на создадената македонската држава и кодификацијата на македонскиот стандарден јазик и развојот на македонската наука воопшто. Се задлабочуваат проучувањата на историјата на Македонија, како што е пример, Хенрик Батовски, а подоцна и Ирена Ставови - Кафка, авторка на изданието *Историја на Македонија* (2000). Значајна е соработката меѓу Институтот за национална историја од Скопје и Институтот за меѓународни односи на Јагеловскиот универзитет од Краков. Посебно место заземаат фолклористичките проучувања, на пример, Кшиштоф Вроцлавски, еден од најзначајните странски истражувачи на македонскиот фолклор,

кој речиси најголемиот дел од неговото научно творештво му го има посветено на нашиот фолклор. Тој е автор на монографијата *Македонскиот народен раскажувач Димо Стенковски* (1979), прв дел, и вториот дел *Текстови* (1984). Во осумдесеттите години интерес кон македонската етнологија покажа група етнологи од Катедрата за етнологија на Варшавскиот универзитет (денес Институтот за етнологија и културна антропологија), кои склучиле договор за научна соработка со Институтот за фолклор од Скопје. Оваа соработка вроди со три научни изданија печатени во Македонија и во Полска: Марјан Покропек, Томаш Стрончек, *Споредбена монографија македонското село Јабланица и полските села Пјентки и Твароги, Народна архитектура* (1992), Танас Вражиновски, Кшиштоф Вроцлавски, *Споредбена монографија на македонското село Јабланица и полското село Пјентки Грензки, Митски преданија* (1992) и Ана Задрожинска, *Семејни обреди* (1995).

Важно место зазема археологијата. Да го споменеме тука Витолд Хензел, кој покрај Хенрик Батовски бил избран за надворешен член на МАНУ. Важна беше соработката помеѓу Институтот за старословенска култура во Прилеп и Археолошкиот музеј од Варшава. Од посочените области се појавија значајни дела и во Македонија и во Полска. Сепак, македонската наука со задоцнување се вклучи во полските истражувања. Во прилог на ова ќе ја цитирам академик Зузана Тополињска. Иако овој цитат се однесува на лингвистиката, тој има пошироко значење: “Во полско-македонската лингвистичка соработка сè уште постои евидентна асиметрија: Полјаците македонскиот јазичен материјал го обработуваат од сите аспекти, додека Македонците со полскиот јазичен материјал речиси и не се занимаваат. Меѓутоа и оваа состојба полска се менува, имаме неколку сериозни монографии од македонско-полската конфронтација од млади македонски автори, во изработка се други трудови од таа област”.

Оваа едиција укажува на големиот труд на полските македонисти и македонските полонисти кој треба да најде свој израз во синтезата, која ќе дозволи едновремено да го трасира понатамошниот пат на заемните и заедничките истражувачки студии, а исто така и потребата од дополнување на празнините и сумирање на соодветните научни дисциплини. Сметаме дека ова издание ќе придонесе за збогатување на понатамошната соработка не само во областа на полската и македонската наука, туку и на двата пријателски народи.

На крајот сакам да го потцртаме фактот дека оваа библиографија е прва од овој вид која ги сумира заемните научни и културни врски на двата словенски народи во форма на исцрпен регистар на конкретни резултати кои освен во сумирачките студии, читателот ќе најде

опширни аднотации кои се однесуваат на содржините на книгите и поважните статии. Таквата библиографија проширена со аднотации може да се да се прифати за вредна новина.

Несомнено е дека полската наука имала важна улога во развојот на македонската наука, посебно на споменатите дисциплини. Таа даде вреден придонес за динамичниот развој на повоената македонистика во Полска.

Танас ВРАЖИНОВСКИ